

YAPILARINA GÖRE FİİLLER (FİİLDE YAPI)

► FİİLLER yapılarına göre “**basit fiiller, türemiş fiiller, birleşik fiiller**” olmak üzere **üç** ayrılır.

1. Basit Fiiller

► Yapım eki **almamış**, başka bir sözcükle **birleşmemiş** fiillerdir.

► Basit fiiller **çekim eki** alabilir. (Kip eki, şahıs eki, ek eylem)

► Basit fiiller, **yapım eki almadıkları** için **kök** durumundadır.

► “ geliyor, yapmalı, koşacak, gelsek, çezecekler, bilmelisin, okuyoruz...”

ÖRNEK 1

Gittiği her ülkeden süs eşyası **almış**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “**almış**” fiildir. “**al-**” kök, “**-mış**” çekim ekidir. (Kip eki) Fiil, **yapım eki almadığı** için **basit yapılı bir fiildir**.

ÖRNEK 2

Bir gün bütün hakikâtleri **görecektir**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “**görecektir**” fiildir. “**gör-**” kök, “**-ecek, -tır**” çekim ekidir. (Kip eki ve ek eylem) Fiil, **yapım eki almadığı** basit yapılı bir fiildir.

Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilleri bulunuz. Basit fiillerin olduğu cümlelerin başındaki kutucuğu işaretleyiniz.

- ☐ Geçmiş, bize nelerden kaçınmamız gerektiğini söyleyecektir.
- ☐ Petrol pek çok şeyin üretiminde kullanılır.
- ☐ Çöpe atılan plastikler acaba nereye gidiyor?
- ☐ Sağlıklı bir yaşam için her sabah koşarım.
- ☐ Hikâyeler yaşanmış ya da yaşanabilecek olayları anlatır.
- ☐ Atıkların doğaya verdiği zararlarla ilgili bir araştırma yapıyoruz.

2. Türemiş Fiiller

- Başka bir sözcükle birleşmemiş ancak yapım eki almış fiillerdir.
- Türemiş fiiller, çekim eki de alabilir ancak çekim ekinden önce en az bir tane yapım eki alır.
- Türemiş fiiller, gövde durumundadır.
- Türemiş fiiller, oluşum şekillerine göre “isimden türemiş fiiller ve fiillerden türemiş fiiller” olmak üzere ikiye ayrılır.

2.1) İsimden Türemiş Fiiller

- İsim veya isim soylu bir sözcüğün yapım eki alarak türünün değişmesi ve fiile dönüşmesi yolu ile oluşur.
- “izle-, azal-, kana-, benimse-, temizle- yüksel-, sarar-“

ÖRNEK 1

Akşama kadar sahildeki çöpleri topladık.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “topladık” fiildir. “top” köktür ve isimdir ancak “-la” yapım eki almış ve sözcüğün türü değişmiş, sözcük fiil olmuştur. Sözcük yapı olarak türemiş fiil, oluşum şekli ise isimden türemiş fiildir.

ÖRNEK 2

Kardeşim yalnız kalmaktan hiç hoşlanmaz.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “hoşlanmaz” fiildir. “hoş” köktür ve isimdir ancak “-lan” isimden fiil yapan ek aldığı için sözcüğün türü değişmiş ve sözcük fiil olmuştur. Sözcük yapı olarak türemiş fiil, oluşum şekli ise isimden türeyen fiildir.

2. 2) Fiilden Türeyen Fiiller

- Kökü fiil olan bir sözcüğe yapım eki getirilerek türetilen fiillerdir.
- “çıkart-, bildir-, ayrıl-, dövüş-, diktir, sevin- “

ÖRNEK 1

Çevre bilinci oluşturmak için broşürler dağıtıldı.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “dağıtıldı” fiildir. “dağıt-” köktür ve fiildir. Fiil, “-ıl” yapım ekini aldığı için türemiş fiildir. Oluşum şekli fiilden türemiş fiildir.

ÖRNEK 2

Öğretmenimiz gürültü yapan öğrencileri dışarı **cıkardı**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “**cıkardı**” fiildir. “**cık-**” köktür ve fiildir. “**-ar**” yapım ekidir. O hâlde fiil yapım eki aldığı için **türemiştir** ve **oluşum şekli fiilden türemiş fiildir**.

Tablodaki cümlelerde geçen türemiş fiillerin altlarını çiziniz. Türemiş fiilin kökünü yazıp hangi sözcük türünden türediğini örnekteki gibi belirtiniz.

Cümleler	Hangi Sözcük Türünden Türediği
Başımızı dik tutarak ilerliyoruz .	İsim (ileri)
Başarılı olmak için risk alarak yaşamalısınız.	
Yaptığınız her şey, yaptığınız seçimlere dayanır.	
Bilgelğin bilgeligi ve çağların deneyimi özlü sözlerle sürdürülür.	
Ertelemek kolay şeyleri zorlaştırır.	
Her şey neye layıkça ona dönüşür.	
Bilge insan hiçbir zaman yaşlanmaz.	
Zor sınavlar, güçlü insanlar yetiştirir.	
Kalbini değiştirerek hayatını değiştirirsin.	
Metodu olan topal, metotsuz olandan daha çabuk ilerler.	

Aşağıdaki cümlelerde geçen fiillerin altlarını çizelim. Türemiş fiillerin bulunduğu cümlelerin başındaki kutucuğu işaretleyelim.

- ☐ Mutsuz insanlar, dış dünyayı suçlarlar.
- ☐ Kalbinizle yaptığınız her şey, size geri dönecektir.
- ☐ Dikkatimizi yönelttiğimiz şey, hayatımızda daha da güçlenecektir.
- ☐ Yapma arzusu, yapabileceğimiz bilgisinden kaynaklanır.
- ☐ Gömleğin ilk düğmesi yanlış iliklenince diğerleri de yanlış gider.
- ☐ Denize atılan ağlar, akşama doğru denizden çekilmişti.

PRATİK BİLGİ: Bir fiilin basit veya birleşik olup olmadığını belirlerken izlenecek adımlar:

1. Öncelikle **fiil bulunur**, fiilin **tek sözcükten oluşup oluşmadığına** bakılır. (Basit ve türemiş fiiller tek sözcükten oluşur.)

2. Fiil bulunduğundan sonra **fiilin kökü** bulunur.

3. Kök isimse zaten kesinlikle **türemiştir** ancak **kök fiilse** gelen **ilk eke** bakılır ilk **ek kip** veya **kişi eki** ise **basit fiil**, değilse **türemiş** fiildir.

ÖRNEK 1

Kurumuş bir çiçek **buldum** mektupların arasında.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “**buldum**” fiil. “**bul-**“ köktür ve bu köke gelen **ilk ek “-du”** yani geçmiş zaman haber kipidir. O hâlde fiil basittir. (İlk ek kip veya şahıs eki ise basitti.)

ÖRNEK 2

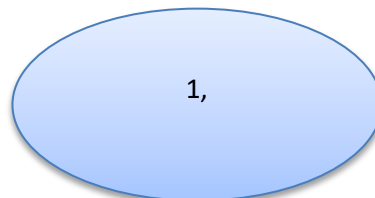
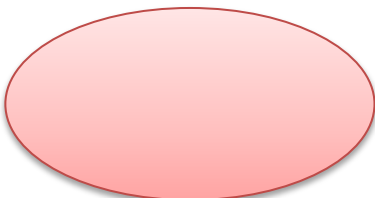
Önceden komşularımızla daha çok **görüşürdük**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “**görüşürdük**” fiildir . “**gör-**“ köktür ve bu köke gelen **ilk ek “-üş”** tür. “**-üş**” kip eki veya şahıs eki değildir, yapım ekidir. O hâlde fiil türemiştir. (Kip veya şahıs eki değilse türemiştir.)

- (1) Mutluluğu tatmanın tek çaresi onu paylaşmaktır.
- (2) Yapabileceğiniz en büyük macera, hayallerinizin hayatını yaşamaktır.
- (3) Öğrenmeye devam eden herkes genç kalır.
- (4) Kendinizi olumlu insanlarla çevirin.
- (5) Başarısızlığın yolu, herkesi memnun etmeye çalışmaktan geçer.
- (6) İyi kararlar tecrübeden kaynaklanır.
- (7) Sesi değil, sözü yükselt.
- (8) Başarı, fikir ve motivasyonun birleşimiyle oluşur.
- (9) Siz kendinize inandığınızda başkaları size inanacaktır.
- (10) Yaydan çıkan bir ok doğruca hedefe gider.

Yukarıdaki numaralandırılmış cümlelerde geçen fiilleri bulalım. Basit yapılı fiillerin numaralarını aşağıdaki pembe kutuya (1. kutuya), türemiş yapılı fiillerin numaralarını mavi kutuya (2. kutuya) yazalım.

3. Birleşik Fiiller

- En az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan fiillerdir.
- Birleşik fiili oluşturan kelimelerden biri veya her ikisi fiil olmak zorundadır.
- Birleşik fiiller, **bitişik yazılmak zorunda değildir**. İki sözcüğün yapıcı kaynaşması ve bu sözcüklerden birinin fiil olması yeterlidir.
- Birleşik fiiller, “yardımcı eylemle kurulan birleşik fiiller, kurallı birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” olmak üzere **üç** ayrılır.

3. 1) Yardımcı Eylemle Kurulan Birleşik Fiiller

- Bu fiiller “**isim + fiil**” şeklinde oluşur.
- “**et-, ol-, kıl-, eyle-**” yardımcı eylemlerinin **kendinden önceki isimlerle kaynaşması** yoluyla oluşur.
- **Bitişik** de yazılabilir, **ayrı** da yazılabilir. (Ses türemesi ya da ünlü düşmesi varsa bitişik, yoksa ayrı yazılır.)
- “hisset-, zannet-, fark et-, hak et-, merak et-, tercih et-, devam et-,fethet-, gayret et-, sağ ol-, kahrol-, memnun ol-, razı ol-, namaz kıl, emir buyur-...”

ÖRNEK 1

Sınavı kazandığımı öğrenince çok **mutlu oldum**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “**mutlu olmak**” yapıcı kalıplaştığı için **birleşik fiildir**. Çünkü “**mutlu**” sözcüğü ek alarak “**mutlu olmak**” ifadesini **karşılayamaz**, yardımcı eylem olan “**olmak**” fiille **birleşmesi** gerekir.

ÖRNEK 2

Savaşta şehit olan tüm insanlara Allah **rahmet eylesin**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “**rahmet eylesin**” yapıcı kalıplaştığı için **birleşik fiildir**. Çünkü “**rahmet**” sözcüğü **tek başına** ek alarak **bu sözcüğü karşılayamaz**. “**-et-**” yardımcı eylemi ile birleşmesi gerekir.

ÖNEMLİ BİLGİ: Yardımcı eylemle birleşik fiil oluşturulurken **ünsüz türemesi** veya **ünlü düşmesi** olursa sözcük **bitişik** yazılır. (hisset-, reddet-, zannet, fethet-, şükret-, kahrol, hapsol-, mahvol-...)

ÖRNEK 1

Ayrılığın acısını yüreğinde **hissetti**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “his” sözcüğü “et-” yardımcı eylemiyle birleşince “s” ünsüzü türemiştir. Bu sebeple **sözcük bitişik** yazılmıştır.

ÖRNEK 2

Yangında evi küle dönen aile **kahroldu**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlede “kahır” sözcüğü “ol-” yardımcı eylemiyle birleşirken “ı” ünlüsü düşmüştür. Bu sebeple **sözcük bitişik** yazılmıştır.

UNUTMA : “fark et, hak et, göç et-, arz et, sağ ol” ayrı yazılır çünkü yardımcı eylemden önceki sözcüklerde ünlü düşmesi veya ünsüz türemesi **yoktur**. (**ÇOK ÖNEMLİ!**)

ÖNEMLİ BİLGİ: “et-, ol-“ fiilleri her zaman kendinden önceki kelime ile yapıca kaynaşıp birleşik sözcük **oluşturmaz**. Eğer bir isim tek başına ek alarak yargı belirtmiyorsa, yargı belirtmek için “et-, ol-“ fiiline ihtiyacı varsa birleşik fiildir. Ancak tek başına ek alarak da yargı belirtiyorsa “et- ol-“ fiillerine ihtiyacı **yoksa** birleşik fiil **değildir**.

ÖRNEKLER

Arkadaşımın mezuniyeti **haziranda olacak**.

Mutluluğun formülü gerektiğinde önemsiz şeylerle **meşgul olmaktır**.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki 1.cümleyi “Arkadaşımın mezuniyeti hazirandadır.” diye yazsak bile cümle **tamamlanıyor**. O hâlde “haziran” ve “ol-” fiili yapı olarak **kalıplaşmamıştır**, birleşik fiil **yoktur**. Ancak 2. cümleyi “Mutluluğun formülü gerektiğinde önemsiz şeylerle meşgul...” deyip “ol-“ fiilini kullanmadığımızda cümle **tamamlanmış olmuyor**. O halde” meşgul” sözcüğü ve “ol-” fiili yapıca kalıplaşmıştır, birleşik fiil vardır.

ÖRNEKLER

Bütün bu yiyecek ve içecekler yüz **lira eder**.

Dünyayı kökten değiştirmek mümkünmüş gibi **hareket et**melisiniz.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki **1. cümlede “lira” ve “et-“ yapıcı kaynaşmamıştır, birleşik fiil yoktur.** (“et-“ yardımcı eylemi kullanmasak da cümle biter.) **2.cümlede “hareket” ve “et-“ yapıcı kaynaşmıştır, birleşik fiil vardır.** (“et-“ yardımcı eylemi kullanmadan cümle bitmez.)

Aşağıdaki cümlelerde yardımcı eylemle kurulan birleşik fiil varsa cümle başındaki kutucuğu işaretleyelim.

- ☐ Hayat geç kalanları affetmez.
- ☐ Hayatınız boyunca mutlu olacağınız bir meslek tercih etmelisiniz.
- ☐ Toplantı sabah erken saatte olacak.
- ☐ Yarışmada dereceye girdiğini öğrenince çok mutlu oldu.
- ☐ Çocuk, parmağıyla gökyüzüne yükselen dumanları işaret etti.

3.2) Kurallı Birleşik Fiiller

- İki fiilin belirli bir kurala göre birleşmesiyle oluşur.
- Kurallı birleşik fiiller **her zaman birleşik yazılır.**
- ► Kurallı birleşik fiiller “**tezlik fiili, sürerlik fiili, yaklaşma fiili, yeterlilik fiili**” olmak üzere **dörde** ayrılır.

Tezlik Fiili

- **Kural : Fiil + “iver-“**
- Cümlede “**çabukluk, tezlik, birdenbirelik, kolaylık**” anlamları vardır.
- “**çözüvermiş, yapıver, konuşuverdi, geliverdi....**”

ÖRNEKLER

Çocuk, balonların ipini kaçırınca balonlar **uçuver**di.

Fırındaki kek 20 dk.da **pişiver**di.

Ağır sözler işiten ihtiyarın gözlerinden boncuk boncuk yaşlar **dökülüver**di.

Sürerlik Fiili

- **Kural : Fiil + “ekal-, egel-, edur-”**
- Cümlede,” **işin, hareketin hemen bitmediği, belirli bir süre devam ettiği**” anlamı vardır.
- “**bakakaldı, ilerleyedur, süregelmiş, alışlagelmiş, gidedur...**”

ÖRNEKLER

Giden geminin ardından uzun süre **bakakaldı**.

Bu gelenekler yıllar öncesinden **süregeliyor**.

Saatlerdir ders çalıştığım için masa başında **uyuyakaldım**ışım.

Yaklaşma Fiili

- **Kural : Fiil +”eyaz-“**
- “**Neredeyse gerçekleşecekti ama gerçekleşmedi.**” anlamı vardır.
- “**düşeyazdı, öleyazdı, düşüreyazdı, bayılayazdı...**”

ÖRNEKLER

Buzlanma nedeniyle yolda yürürken **düşeyazdık**.

Ormanda yürüyüşe çıkan çocuklar, kaybolduklarını düşündükleri için korkudan **öleyazdılar**.

Elindeki paketler o kadar çoktu ki taşıırken paketleri **düşüreyazdı**.

Yeterlilik Fiili

► Kural : Fiil + “ebil-“

► Cümlede, “bir işe gücü yetme, olasılık, rica (soru eki ile kullanılınca)” anlamları vardır.

► “Çözebilirim, başarabilirim, gelebilir, konuşabilir miyim?”

ÖRNEKLER

Bu sınav kâğıdı Orhan’a ait **olabil**ir. (Olasılık)

Öğretmenimizin tahtaya yazmış olduğu soruyu **yanıtlayabil**irim. (Gücü yetme)

Çıkarken kapıyı **kapatabil**ir misiniz? (Rica)

ÖNEMLİ BİLGİ: Yeterlilik fiilinin olumsuzu yapılırken “bil-“ düşer ancak “a/e” sesi kalır. Bu sebeple olumsuzluk ekinden önce “e/a” sesi varsa yani “a+-ma/-me” kalıbı varsa bil ki fiil, yeterlilik fiilinin olumsuzudur ve birleşik fiildir. (SAKIN UNUTMA!)

ÖRNEKLER

Kütlesi olmayana yer çekimi **dokunamaz**.

Henüz tam olarak iyileşmediği için aramıza **katılamaz**mış.

AÇIKLAMA

Yukarıdaki cümlelerde geçen “dokunamaz, katılamazmış” birleşik yapılı fiillerdir. Çünkü “-maz” olumsuzluk ekidir. Olumsuzluk ekinden önce gelen “a” sesi, “ebil-/abil-“ yeterlilik fiilinin “a”sıdır; “bil-“ düşmüştür. Kelimeleri olumluya çevirdiğimizde “dokunabilir, katılabilmış” olur.

Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilleri bulalım. Cümlede kurallı birleşik fiil geçiyorsa cümlemin başındaki kutucuğu işaretleyelim.

- ☐ Sen dinlenmeden ilerleyedur, ben sana yetişirim.
- ☐ Yunus Emre’nin şiirleri günümüzde bile kolayca anlaşılabilir.
- ☐ Gelecek günlere umutla bakmalıyız.
- ☐ Başkasının izinden yürüyen ilerleyemez.
- ☐ Sorularınızın cevabını giriş kattaki danışmadan öğrenebilirsiniz.
- ☐ Ege Denizi’nde yeni bir balık türü keşfedildi.

Tabloba yer alan cümlelerde geçen kurallı birleşik fiilleri bularak altlarını çizelim. İsimlerini (yeterlilik, tezlik, sürerlik, yaklaşma) örnekteki gibi belirtelim.

	CÜMLELER	KURALLI BİRLEŞİK FİİLİN ADI
1	Kışın yakacak olarak kullanacağımız kuru odunları depoya taşıy <u>ıver</u> dik.	Tezlik fiili
2	Sen televiyondaki belgesele bakadur, ben dışarı çıkıp geleceğim.	
3	Acılı anne, askerden dönen oğlunu hiç beklemediği bir anda karşısında görünce sevinçten bayılayazdı.	
4	Sadece güneşli günlerde yürüyenler, hedeflerine asla varamazlar.	
5	İnsanların büyük çoğunluğu, rüzgâra kapılan yapraklar gibi dönüp duruveriyorlar.	
6	Sen olduğun yerde sayadur, zaman akıp geçiyor.	
7	Bütün varlıklara sevgiyle bakabiliriz.	
8	Bilgi başkasına aktarılabilir ama bilgelik aktarılamaz.	
9	Sen doğayı sevgiyle kucaklayıver, doğa mucizeler yaratacaktır.	
10.	Hayalleriniz gerçekleştirmek için çabalamazsanız başkaları sizin hayalinizi gerçekleştirdiğinde yalnızca bakakalırsınız.	

ÇOK ÖNEMLİ : Kurallı birleşik fiiller her zaman bitişik yazılmalıdır. Ayrı yazarsak yazım yanlış yaparız. (SAKIN UNUTMA)

ÖRNEKLER

Bu alışkanlığı çocukluğundan beri süre geliyor. (Yanlış/ süregeliyor olmalı.)

Çocuk, başını yastığa koyar koymaz uyuyu verdi. (Yanlış / uyuyuverdi olmalı.)

Sen orada bekleye dur, ben 5 dakika sonra geleceğim. (Yanlış/ bekleyedur olmalı.)

Herkesin yaptığını ben de yapa bilirim. (Yanlış/ yapabilirim olmalı.)

3. 3) Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller (Deyimleşmiş Birleşik Fiiller)

- En az iki sözcüğün genelde gerçek anlamından uzaklaşarak kaynaşmasıyla oluşur.
- Anlamca kalıplaşmış fiiller ve deyimler anlamca kaynaşmış birleşik fiillerdir.
- Birkaç örnek hariç(başvur-, vazgeç-)anlamca kaynaşmış birleşik fiiller ayrı yazılır.
- ”başvur-, vazgeç, eli ayağına dolaş-, burnundan solu-, ağzi açık kal-, gözden düş-....“

ÖRNEKLER

İstiklâl Marşı, Türk milletinin Hakk’a, yurda ve dine bağlılığını **dile getirmektedir**.

İnsanlar dişlerini fırçalamak için tarih boyunca birçok yönteme **başvurmuşlar**.

Annesinin mektupta sorduğu soru **geldi aklına**.

Aşağıdaki cümlelerde anlamca kaynaşmış birleşik fiil bulunuyorsa cümlelerin başındaki kutucuğu işaretleyelim.

- ☐ Galata Kulesi, İstanbulun önemli yapılarından biri olarak akla gelmektedir.
- ☐ Hayata gerçekten bağlı olan yürümekten asla vazgeçmez.
- ☐ Evin bahçesinde uzun, kumral saçlı, siyahlar giyinmiş birinin dolandığını fark etti.
- ☐ Ebrunun bugüne kadar çok çeşitli tarifleri yapılmıştır.
- ☐ Yalnızca büyük insanlar yanlışlarının farkına varır.

Tablodaki birleşik fiilleri bulup altlarını çizelim. Birleşik fiillerin oluşum şekillerini (yardımcı eylemle kurulan birleşik fiil, kuralı birleşik fiil, anlamca kaynaşmış birleşik fiil) örnekteki gibi yazalım.

	Cümleler	Birleşik Fiillerin Oluşum Şekli
1	Bu sevinçli haberle bütün endişelerinden <u>kurtuluverdi</u> .	Kuralı Birleşik Fiil (Tezlik Fiili)
2	Şubatın ilk haftası yapılması planlanan gezi iptal edildi.	
3	Başkalarının hatalarına göz yummamalısın.	
4	Doktor, genç kadına bir süre dinlenmesini tavsiye etti.	
5	Melike; zekâsıyla, yetenekleriyle, örnek davranışlarıyla herkesin gözüne girdi.	
6	Çok yorulduk, şu ağacın gölgesinde birazcık dinleniverelim.	
7	Sen oyalanadur, kafil e çoktan buradan ayrıldı.	
8	Aynı hataları tekrar tekrar yapmaktan vazgeçmelisin.	
9	Bizi her konuda desteklerdi, sağ olsun	
10	Kavanozları kolilere beşer beşer yerleştirebiliriz.	

Aşağıda verilen yargılar doğru ise cümlelerin başına “D”, yanlış ise “Y” yazalım. Yanlış bilgiyi mutlaka düzeltelim.

(**Y**) Yapılarına göre fiiller türemiş ve birleşik fiiller olmak üzere ikiye ayrılır. (Yapılarına göre fiiller basit, türemiş ve birleşik fiiller olmak üzere üçe ayrılır.)

() Basit yapıli fiiller, herhangi bir sözcük ile birleşmez, yapım eki almazlar.

() Türemiş fiiller, çekim eki almazlar, yalnızca yapım eki alabilirler.

() Türemiş fiiller oluşum şekillerine göre isimden türemiş fiiller ve fiilden türemiş fiiller olmak üzere ikiye ayrılır.

() Birleşik yapıli fiiller “yardımcı eylemle kurulan birleşik fiiller, kurallı birleşik fiiller , anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” olmak üzere üçe ayrılır.

() Yardımcı eylemle kurulan birleşik fiiller her zaman ayrı yazılır.

() Kurallı birleşik fiiller her zaman birleşik yazılır.

() Deyimler anlamca kaynaşmış birleşik fiillerdir.

() “Başvurdu, vazgeçmiş” fiilleri kurallı birleşik fiildir.

() “Hiç kimse bir başkasının yürüdüğü yolda ne kadar ilerlediğini göremez.” cümlesinde altı çizili fiil basit yapılidir.

() “İp o kadar inceydi ki taşıdığı yüke dayanamayıp kopu verdi.” Cümlesinde altı çizili fiil kurallı birleşik fiildir ve yazımı doğrudur.

() Ek eylem, sadece isim soylu sözcüklerin yanına gelir.

() Ek eylemler yapım ekidir, eklendikleri sözcüğün türünü veya anlamını değiştirir.

Tablodaki cümlelerde yer alan fiilleri bulup yapı özelliklerini inceleyiniz.

CÜMLELER	BASİT	TÜREMİŞ	BİRLEŞİK
Anahtarını da evde unuttuğunu çok geç fark etti.			
Kendinize innarak çalıştığınızda her şeyi başarabilirsiniz.			
Sağlıklı bir yaşam için her sabah koşarım.			
Bir nefeste güneşleri söndüreyim yar.			
Sabaha karşı etrafı kör edici bir ışık kaplayıverdi.			
Baharla birlikte bahçemizi kuş sesleri doldurdu.			
Dünyanın döndüğünü kanıtlamaya çalışan Galileo, yaşadığı dönemde deli olarak düşünülmüştür.			
Yaydan çıkan bir ok doğruca hedefe gider.			
Hatice teyzem, üniversiteyi kazanınca sevinçten havalara uçtu.			
Kar taneleri yere düşmeden avucumda eriyordu.			
Olumsuz düşüncelere zihninizi kapattığınızda fırsat kapıları sizlere açılır.			
Hastalığı tam olarak atlatamadığı için yürüyüşe katılamamış			

Tabloda geçen basit yapı fiilleri türemiş ve birleşik yapı fiil hâline getirelim.

Basit Fiil	Türemiş Fiil	Birleşik fiil
baktık.	bak <u>ındık</u>	bak <u>akaldık</u> .
sürüyor		
uyumuş		
kapladı		
düştü		
alır		
görecek		
sürmeliyim		
dökse		
baktık		
gezelim		
soracak		

ASLAN İLE FARE

Ormanlar kralı aslan kocaman bir ağacın gölgesine yatmış. Sırtını bir ağaca dayamış, uyuyormuş. Bu ağacın dibindeki kovukta da bizim minik farenin yuvası varmış.(...)

Minik fare içinden gelen sesi dinlemiş. Korka korka aslanın üstüne çıkmış.

Ormanlar kralı aslan kükreyerek,

“Bre densiz, üzerimde ne ararsın?” demiş.

Minik farenin neredeyse korkudan ödü patlayacakmış. Kekeleyerek,

“Efendimiz vallahi kötü bir niyetim yoktu. Yalvarırım canımı bağışlayın. Hem bakarsınız bir gün benim de size yardımım dokunur.

Aslan, minik farenin cevabına kahkahalarla gülmüş:

“Bak sen şu bücüre! Bir gün bana yardım edecekmiş. Bücür fare senin bana yardımın dokunmaz. Hemen buradan kaybol ve bir daha gözüme gözükme, demiş.

Aradan birkaç gün geçmiş. Fare bir de ne görsün? Aslan avcılarının tuzağına yakalanmış.

Fare,

“Efendimiz isterseniz, sizi bu tuzaktan kurtarabilirim, demiş (...)

Minik fare keskin dişleriyle aslanı yakalayan ağı kemirmeye başlamış. Kısa süre sonra da tüm ipleri koparmış. Aslanı tuzaktan kurtarmış.

LA FONTAINE (LA FONTEN)

Yukarıdaki metinde geçen fiilleri bulalım. Fiilleri yapılarına göre inceleyip tablodaki uygun yerlere örnekteki gibi yazalım.

[illegible]

10 SORU İLE BİTİRELİM ☺

1. (2019 PYBS)

Sabahın ayazı, insanın yanaklarını kesiyor bir cam gibi. Parmak uçlarını hissizleştiriyor. İnsan ,

1

2

hemen sıcak bir köşeye kaçıyor o zaman. Bir süre sonra parmaklardaki hissizlik kayboluyor.

3

4

Bu parçadaki numaralanmış eylemlerden hangileri yapıcı basittir?

- A) 1 ve 3 B) 1 ve 4 C) 2 ve 3 D) 2 ve 4

2. (2017 PYBS)

(1) Ekimden sonra İstanbul’da havalar sertleşir. (2) Bu yüzden vapurların güvertesindeki insan sayısı azalır. (3) O soğuğa rağmen dışarıda oturan insanlara şaşarım. (4) Çünkü ben hemen hastalanıveririm.

Bu metindeki numaralanmış cümlelerin hangilerinde fiiller yapıcı aynıdır?

- A) 1 ve 2 B) 1 ve 4 C) 2 ve 3 D) 3 ve 4

3. (2016 PYBS)

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sürerlik bildiren bir fiil kullanılmıştır?

- A) Uçağı kaçırınca arkasından bakakaldı.
B) Sen çağırınca geliveririm.
C) Konuşma yapmak için hazırlanmalıyız.
D) Ayağım kaydı, düşeyazdım.

4. (2014 PYBS)

Kurbağa sesleri kesilince ortalığa sessizlik çöktü. Nereye gitti o kadar kurbağa? Yakında kuşlar da

1

giderler. Şimdiden azaldı sesleri. Oysa burayı en çok bu nedenle seviyordum.

2

3

4

Bu metindeki altı çizili fiillerin hangisi yapısına göre diğerlerinden farklıdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

5. (2013 PYBS)

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi basit fiildir?

- A) Kırmızı arabasını iki günde yıkattı.
- B) Bu ahşap evde yıllarca tek başına oturdu.
- C) Nihayet, bulutlarla kucaklaşan zirveye varabilmiştik.
- D) Havalandırmak için bütün eşyaları bahçeye çıkarmıştı.

6. Fiiller, yapı bakımından basit, türemiş, birleşik fiiller olmak üzere üçe ayrılır. Yapım eki almamış fiillere “basit fiil”, yapım eki almış fiillere “türemiş fiil” en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan fiillere “birleşik fiil” denir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde yer alan fiil, yapısı bakımından farklıdır?

- A) Şair, şiirlerini genellikle yalnızken yazıyormuş.
- B) Bahçedeki kayısı ağaçlarının yaprakları sarardı.
- C) Memlekete vardığında sık sık mektup yolla.
- D) Ağır sözlerinden dolayı ona çok kırıldım.

7. Bırak, geçmiş günleri gönlüm hatırlasın;

Hatırada kalan şey değişmez zamanla.

Aşağıdakilerin hangisinde bu dizelerdeki altı çizili fiille yapıca özdeş bir fiil kullanılmıştır?

- A) Çocuk sabahtan beri narın tanelerini sayıyor.
- B) Bulaşıkları söylene söylene yıkıyor.
- C) Sıcak havada dışarı çıkınca burnu kanardı.
- D) Çocuk, koca çantayı tek başına taşıyabildi.

8. Birleşik fiiller en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşur. Oluşumu bakımından üçe ayrılır: Kurallı birleşik fiiller, yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller.

Aşağıdakilerin hangisinde birleşik fiil oluşumu bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Bir anda onu üzen bütün derlerden kurtulduğunu zannetti.
- B) Uzun zamandır üzerinde çalıştığı raporu bitirebilmişti.
- C) Kapıya yaklaştım, zile basacaktım ki kapı açılıverdi.
- D) Ani bir komutla dondurulmuşçasına öylece kalakaldılar.

9. Genellikle ad soylu bir sözcükle bir fiilin kalıplaşıp anlamca kaynaşmasıyla oluşan birleşik fiillere anlamca kaynaşmış birleşik fiil denir. Bu sözcüklerden biri ya da birden fazlası mecaz anlam kazanır. Deyimler, anlamca kaynaşmış birleşik fiillerdir.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerin hangisinde anlamca kaynaşmış birleşik fiil yoktur?

- A) Çöp varilinin yanından geçerken burnunun direği kırıldı.
- B) Son günlerde yaşadığı olaylar onun huzurunu kaçırdı.
- C) Annesi bu kitabı hazırlarken ince eleyip sık dokumuştı.
- D) Bazen uygulamak zor gelse de bu kurallar insanı mutlu eder.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yer alan fiil yapısı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Kış mevsiminde hava erkenden kararır.
- B) Bu şiiri senin için yazdım.
- C) Beklediğimiz haber bir türlü gelmedi.
- D) Her sabah bu caddeden geçiyorum.

CEVAP ANAHTARI

1. A
2. A
- 3.A
- 4.C
- 5.B
- 6.A
- 7.C
- 8.A
- 9.D
- 10.A

LÜTFEN OKUYUNUZ: Bu notları, öğrencileriniz ile her şekilde paylaşabilirsiniz ancak notları ismimi belirtecek olmanız dahi farklı bir sayfada paylaşmayınız.